

MOTTO:

OVIDII SEMPERNAM

IN MEMORIAM

RĂZBUNAREA BARBARILOR. 2000 DE ANI FĂRĂ OVIDIUȘ LA TOMIS

*donum est tibi, quod non habuisti, Ovidium.
At tibi qui splendet sibi lucida iuxta fano,
ultores autem, non, fuisse divitias.
Barbarus hinc abili: lux alteri lucet ubi
in qua Nasonis nomen illustre manet.*

*„Iată-ne, noi care-am fost mlădiță vestită, Ovidiu,
carte îți dăruim, cu pietate, în dar.
Tie, în schimb, strălucite să-ți fie hramurile saimei,
sistem răzbnători asprei porunci de demult.
Barbari aici nu mai sînt: o altă lumină lumescă-n
noi, orag ca de-a născut-Ovidiu etern.”*

LIVIU FRANGA

CUPRINS

- ◆ Dorin POPESCU, **ARGUMENT** / 9
- ◆ Liviu FRANGA, **TOMIS DUPĂ TOMIS. FORȚA ERORII** / 11
- ◆ Dorin POPESCU, **NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI. Răzbunarea barbarilor: re-startarea exegezei ovidiene post-monografice în România** / 17

Capitolul I. VOCILE TRECUTULUI

- ◆ Petru VULCAN, *Cuvântare publică rostită de domnul P. Vulcan în preajma Statuei lui Ovidiu, în ziua inaugurării bibliotecii universale a Cercului literar din Constanța, asupra vieții, operilor și exilului Poetului* / 27
- ◆ Carol BLUM, *Cauzele relegării poetului roman P. Ovidius Naso la Tomis (Considerațiuni istorice și juridice)*, fragmente / 30
- ◆ Grigore SĂLCEANU, *De la Metamorfoze la Triste și Pontice* / 37
- ◆ Titus CERGĂU, *Vis* (fragmente din *Insula lui Ovidiu – legende și povestiri*) / 41
- ◆ Adrian RĂDULESCU, *Ovidiu la Pontul Euxin* (fragmente din volumul omonim) / 45
- ◆ Marin MINCU, *Moartea la Tomis. Jurnalul lui Ovidiu* (fragmente din romanul omonim, *Moartea la Tomis. Jurnalul lui Ovidiu / Il diario di Ovidio*) / 50
- ◆ Traian LAZAROVICI, *Metamorfoze – traduceri și transpuneri în proză* (fragmente) / 55
- ◆ Puiu ENACHE, *Primul mare liric din spațiul pontic: Publius Ovidius Naso* (fragment din volumul *Istoria literaturii dobrogene*) / 60
- ◆ Dorin POPESCU, *Noi exiluri la Tomis* / 66

Capitolul II. VOCILE PREZENTULUI

II.1. VOCILE EXEGEZEI

- ◆ Liviu FRANGA, *„Poemul posibil”: Poemul pe care Ovidius nu l-a scris niciodată (I)* / 74
- ◆ Paolo FEDELI, *Ovidio a Tomi: metamorfosi negate e metamorfosi riuscite* / 83

- ◆ Mircea A. DIACONU, *Marin Mincu și revanșa barbarilor* / 94
- ◆ Grazia Maria MASSELLI, *Invectiva contra inimicum suum: Ovidio da Tomi* / 100
- ◆ Adrian Dinu RACHIERU, *Proba Exilului și „febra Ovidiu” (Vintilă Horia vs. Ovidiu)* / 126
- ◆ Ioan-Aurel POP, *Ovidiu și barbarii din Pont* / 135
- ◆ Iulian BOLDEA, *O parabolă a exilului interior* / 141
- ◆ Rosalba DIMUNDO, *La Semele ovidiana al cospetto di Händel* / 148
- ◆ Ștefania MINCU (traducere), *Semele din opera lui Ovidiu în viziunea lui Händel* / 172
- ◆ Mihaela PARASCHIV, *Defensio Ovidiana sub specie aeternitatis* / 196
- ◆ Ștefan CUCU, *Artă și arte în creația ovidiană* / 211
- ◆ Valentin CIORBEA, *Repere pentru dosarul de presă și sursele arhivistice privind statuia lui Ovidius de la Constanța* / 217
- ◆ Estella Antoaneta CIOBANU, *Can the Barbarian talk back? Arachne, Philomela, Echo, and the Disowning of Women's Voice in the Maze of (Fe)male auctoritas* / 237
- ◆ Aurelia LĂPUȘAN, *Evocarea lui Ovidius la Constanța. Spargerea barierelor* / 257
- ◆ Stoica LASCU, *Epistola Întâi către Ovidius. Interpreți tomitani ai marelui relegate* / 267
- ◆ Ioana COSTA, *Epistolografie poetică* / 289
- ◆ Viorica STAN, Florin C. STAN, *Serbările ovidiene de la Sulmona din anul 1959, între celebrare, ostilitate politică și generozitatea unui primar* / 295
- ◆ Tudor NEDELCEA, *Ovidiu și cultura română* / 304
- ◆ Dorin POPESCU, *Ovidius – între bucolic și icon* / 309
- ◆ Raffaele GIANNANTONIO, *Ovidio in architettura tra Giulio Romano, Gian Lorenzo Bernini e Louis le Vau* / 325
- ◆ Bianca IBADULA (traducere), *Ovidiu în arhitectura lui Giulio Romano, Gian Lorenzo Bernini și Louis le Vau* / 329
- ◆ Mariana COJOC, *„Roma” nu mai există. Tomisul și Marea Neagră... da* / 334
- ◆ Ana-Maria RĂDUCAN, *„Văd și iubesc, dar ceea ce văd și iubesc nu găsesc”. Oglinzi ovidiene* / 340
- ◆ Anastasia DUMITRU, *Sensurile „Metamorfozelor”: de la Orfeu la Ovidiu* / 347
- ◆ Andreea BRATU, *METAMORPHOSEON. Despre impactul textului ovidian în Reformarea Limbajului muzical cult Vest-European* / 359

- ◆ Ilie LUCEAC, *Publius Ovidius Naso și conștiința noastră latină* / 381
- ◆ Dorin POPESCU, *Cenaculuri sub săgeți otrăvite la Tomis* / 388
- ◆ Claudia Georgiana MIHAIL, *Influența operei lui Ovidiu asupra creației literare a lui Mircea Eliade. Intertextualitatea stabilită între mitul orfic ovidian și nuvela eliadiană „În curte la Dionis”* / 398
- ◆ Silvia LEUCĂ, *Motivul hibernal în opera lui Ovidius – „Triste” și „Pontice”. Ovidiu, cântărețul exilului tomitan* / 414
- ◆ Zinica IONESCU, *Patru metamorfoze* / 423
- ◆ Dorin POPESCU, *O paradigmă eretică: Ceremonialul textului în literatura de exil – „Tristele” și „Ponticele”* / 429
- ◆ Estella Antoaneta CIOBANU și Carmen FLORESCU, *Ovid's Metamorphoses, Shakespeare's Titus Andronicus: Madness, Revenge, Echoes, and the Politics of Aemulatio* / 438
- ◆ Ionela CUCIUREANU, *Exilul ovidian – realitate socio-politică și veșmânt literar* / 456
- ◆ Dorin POPESCU, *Săgeata și cartea la Tomis. Barbarul – metaironie la adresa Romei* / 461
- ◆ Simona Maria MARINOIU (traducere), *Freccia e libro a Tomi. Il Barbaro, metaironia leteraria dedicata a Roma* / 467

II.2. VOCILE CULTURII

- ◆ Ion MOICEANU, *Ovidius Publius Naso – marele nostru strămoș de limbă, de scriere și de sânge – poetul nostru ca și Eminescu* / 472
- ◆ Ioan-Mircea POPOVICI, *pe urmele lui Ovidiu (de la Ide până la Idei)* / 482
- ◆ Rodica Maria POPESCU, *„Arta iubirii” la Ovidiu. Ecouri în poezia franceză* / 485
- ◆ Ioan-Mircea POPOVICI, *cal e4, gambitul regelui (mutarea-n plic)* / 489
- ◆ Dorin POPESCU, *Poem către Ov, poemul „răzbunării”* / 491
- ◆ Ananie GAGNIUC, *Eu și Ovidiu* / 493
- ◆ Taner MURAT, *Din însemnările unui traducător* / 495

II.3. VOCILE CETĂȚII

- ◆ Cristina-Maria IVAN, *Întrecerea ovidienilor la Pontul Euxin, 24 de ani de elogiu adus operei lui Publius Ovidius Naso, la țărmul Mării Negre* / 520

Respect pentru oameni și cărți

- ◆ Olga DUȚU, *De vorbă cu Ștefan Cucu despre poetul Ovidius, la comemorarea celor două milenii de la trecerea în veșnicie, interviu* / 525
- ◆ Constantin C. DABA, *Cei ce ne-au dat știință* / 533
- ◆ Ionel ALEXE, *Fondul Ovidiu în colecțiile Bibliotecii Județene Constanța* / 536
- ◆ Dorin POPESCU, *Tomitanilor: Să-i redăm poetului Casa!* / 546
- ◆ Aurel PAPARI, *Omagiu șagunist pentru poetul latinității noastre* / 550
- ◆ Victor CIUPINĂ, *Poetul Ovidius la capăt de drum în vechiul Tomis* / 555
- ◆ Daniel MIHAI, *Ovidiu și destinul împlinit al unui creator de frumos* / 560
- ◆ Gabriel MITROI, *Frumusețea morală a femeii în versurile poetului Ovidiu* / 564
- ◆ Aurel PAPARI și Victor CRĂCIUN, *Poetul Ovidiu și Sfântul Apostol Andrei – ctitori ai românității la Tomis* / 566
- ◆ Mitică IOSIF, Nicoleta IOSIF, *Publius Ovidius Naso. Viața, opera, exilul* / 574
- ◆ Silvia LEUCĂ, *Traduceri și prelucrări românești ale scrierilor ovidiene* / 582
- ◆ Marina GIURCĂ, *Modalitate inedită de redare a suferinței în opera lui Publius Ovidius Naso* / 602
- ◆ Tanța NANU, *Ovidiu – simbolistica exilului* / 605
- ◆ Octavian-Eugeniu MANU, *Ofrandă lui Ovidiu* / 620
- ◆ Dorina POPESCU, *Epistola unei soții (ne)tomitane* / 633
- ◆ Dorin POPESCU, *După 2000 de ani, în Tomisul părăsit de Ovidiu. 5 proiecte urgente pentru cultura tomitană* / 636

II.4. PRIETENI DE DEPARTE

- ◆ Cornel NICULAE, *Epistula ex Ponto ad Ovidium* / 644
- ◆ Liviu Ioan STOICIU, „Văd binele și-l aprob – dar urmez răul” (*Ovidiu*) / 648
- ◆ Dumitru BRĂNEANU, *Ovidiu și înfrigurarea tracică* / 650
- ◆ Viorel SAVIN, *Bucuria de a fi îndurerat la Tomis* / 655
- ◆ Zinica IONESCU, *Amor Patris erga filium* / 673
- ◆ Mihaela NICOLAE, *Apele negre ale exilului* / 679
- ◆ Calistrat COSTIN, *Lacrimi sfinte după mii de ani* / 683
- ◆ Dorica COCA, *Poezia de exil ovidiană – sursă documentară cu privire la populațiile Tomisului* / 684
- ◆ Georgeta COZMA, *Bolnavii de cer. Vintilă Horia* / 690

- ♦ Veronica RADU, *Portrete de abstracțiuni în „Metamorfozele” lui Ovidius* / 717
- ♦ Zinica IONESCU, *Fama* / 722
- ♦ Ina STINCĂ, *Ovidius și carnavalul* / 726
- ♦ Dorica COCA, *Ovidius, sensul creator al moștenirii valorilor antice* / 730
- ♦ Cristina ZDEREA, *Le mythe Pygmalion ovidien – créateur de leadership et de storytelling* / 733

Capitolul III. VOCILE VIITORULUI

- ♦ Ovidiu ACHIM și Alexandru POPP, *Versuri pe timp de surghiun (traducere)* / 741
- ♦ Ovidiu ACHIM, *Ut tetegi Pontum...* / 742
- ♦ Roxana-Elena CRISTEA, *Ovidius la Pontul Euxin* / 745
- ♦ Cristina DANOVSCHI, *Dor* / 748
- ♦ Cristina DANOVSCHI, *Confesiune* / 746
- ♦ Andreea Bianca CEOARĂ, *Iubirea ca o artă* / 748
- ♦ Teodora Roxana ROȘU, *Exilul, ultima redută ovidiană!* / 751
- ♦ Georgiana STOICA, *Un cavaler roman printre barbari* / 753
- ♦ Ana Maria MÂNIOȘU, *Ovidius, o ramură în arborele literaturii române* / 756

EPILOG

- ♦ Dorin POPESCU, *Relegat la Tomis, reabilitat la Sulmona: În loc de epilog* / 758

INDICE DE AUTORI / 764

NOTE PRIVIND CONTRIBUTORII / 765

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ SELECTIVĂ PUBLIUS OVIDIUS NASO (ACTUALIZAREA APARATULUI CRITIC) / 803

CRONOLOGIA ANULUI OMAGIAL OVIDIUS / 841

ANUL OVIDIUS ÎN PRESA TOMISULUI / 851

ANEXE / 857

REZUMAT / 879

ABSTRACT / 881

RÉSUMÉ / 883

CUVINTARE PUBLICĂ

rostită de domnul P. Vulcan în preajma Statuei lui Ovidiu, în
ziua inaugurării bibliotecii universale a Cercului literar din
Constanța, asupra vieții, operei și exilului Poetului

Petru VULCAN

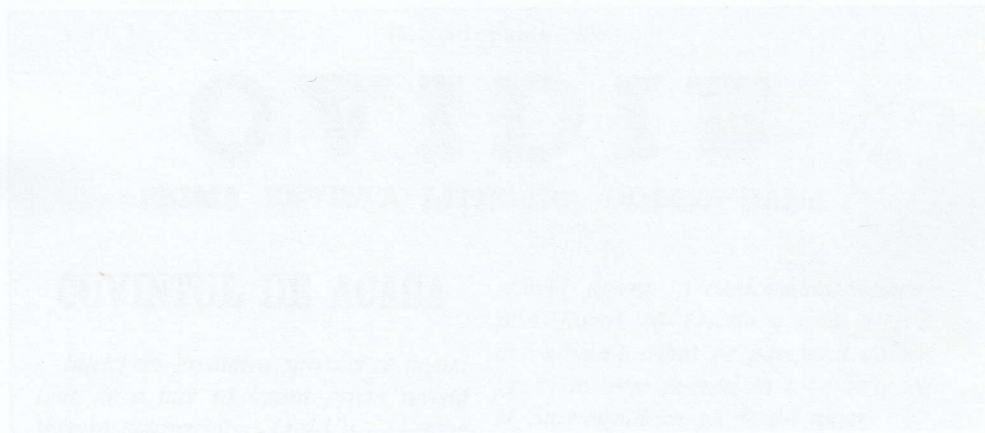
Capitolul I

VOCILE TRECUTULUI

(Publicată în prima revistă literară de
bragă din România)

Motto: *Ne oam mândri în lăudarea sa și Sulmonarii cu glorio-
ra-i nume...*

Petru Vulcan, Revista Ovidiu, nr. 1, 15 septembrie 1938,
Constanța

Sorburile noastre de astăzi s'ar vrea să le luăm în seamă pentru că au
putut o verbară culturală, de care trebuie să ne mândrim cu toți, căci acest
sentiment arată destul de clar, că dacă sîm oameni, este pe un temelie
solid, stăm tot atât de bine și pe tărîmul cultural.

* Extragere din Cuvîntarea publică, rostită de Petru Vulcan în preajma Statuei lui Ovidiu, în
nr. 1, 15 septembrie 1938, pag. 3-4 din paginile pe care poartă în text, citarea, publicată în
Biblioteca de Literatură Română.

* Cuvîntarea publică, post. rostită de Petru Vulcan, în 1937 în fața Statuei lui Ovidiu, în
„Ovidiu” la Constanța, revistă literară care apare din 1938, revistă pe care s'ar putea să
scrie în continuare.

CUVÎNTARE PUBLICĂ¹

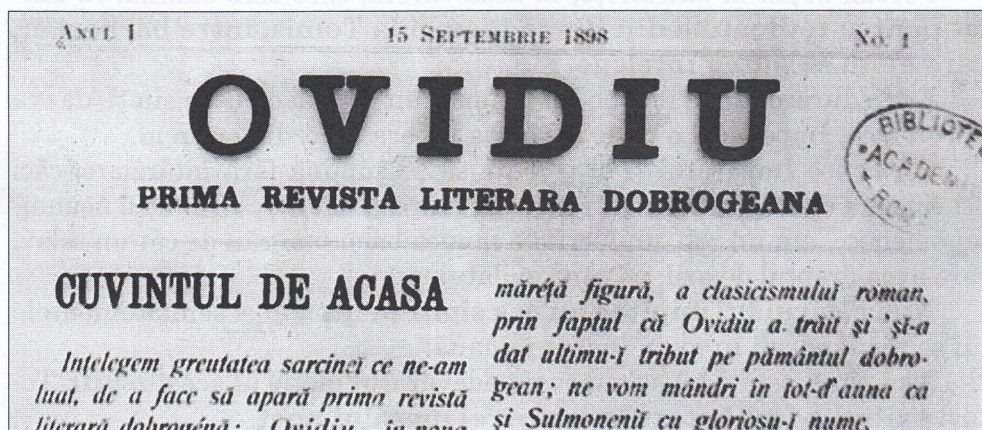
rostită de domnul P. Vulcan în preajma Statuei lui Ovidiu, în ziua inaugurării bibliotecii universale a Cercului literar din Constanța, asupra vieții, operilor și exilului Poetului

Petru VULCAN²

(Publicată în primul număr al revistei *Ovidiu – prima revistă literară dobrogeană*, nr. 1, anul 1, 15 septembrie 1898, pag. 3-6)

Motto: *Ne vom mândri în totdeauna ca și Sulmonenii cu glorio-su-i nume...*

Petru Vulcan, Revista *Ovidiu*, nr. 1, 15 septembrie 1898, Constanța

Serbarea noastră de astăzi e vrednică de luat în seamă pentru că ea este o serbare culturală, de care trebuie să ne mândrim cu toții, căci acest eveniment arată destul de clar, că dacă stăm economiceste pe un temelie solid, stăm tot atât de bine și pe temelie cultural.

¹ Fragment din *Cuvîntarea publică*, revista *Ovidiu – prima revistă literară dobrogeană*, anul I, nr. 1, 15 septembrie 1898, pag.3-6. Am păstrat, pe cât posibil, în text, ortografia, punctuația și limbajul epocii. Sublinierile ne aparțin.

² **Funcționar, publicist, poet, romancier, dramaturg.** În 1897 înființează Cercul literar „Ovidiu” la Constanța, mișcare literară care editează, din 1898, revista cu același titlu (prima revistă literară dobrogeană).

Ziua de azi, pe care am consacrat-o inaugurării bibliotecii universale, fondată de Cercul literar Ovidiu în Constanța, să fie ziua evocatoare de lumină și progres pentru neamul românesc din Dobrogea.

De serbarea noastră e strâns legată una din figurile cele mai strălucite ale clasicismului roman a cărui statue domină Piața Independenței din orașul nostru.

Această figură măreață este OVIDIU, patronul asociațiunii noastre literare.

Fericiți de a ne aparține nouă urmașilor Tomitani prin faptul că a trăit și și-a plătit ultimul-i tribut pe pământul dobrogean, ne vom aduce aminte cu drag de marele cântăreț al *Tristelor și Ponticelor* tomitane, reînprospătând în mintea urmașilor, cine a fost Ovidiu și marile sale merite literare [...]

Pentru fecunditatea imaginațiunii sale, concepția fină și mai ales talentul de a istorisi, a fost supra-numit Voltaire al secolului lui August.

La Sulmona, în apropierea Romei, avea o moșie, unde trăia retras în sinul familiei, cultivând musele, florile și arborele grădinei sale.

Însă această viață dulce în curînd a trebuit să-i fie turburată de mânia lui August, care căzu ca un trăznet asupra familiei poetului.

Poetul, acum la bătrînețe, la acea vîrstă, care cere odihnă, fu **exilat pentru totdeauna din Roma tocmai la Tomis, între barbari cu care el nu se putea înțelege.**

Era o durere prea grea, pe care numai un Ovidiu o putea simți, dar ce era să facă, Împăratul o voise și voința lui era un ordin suprem.

Poruncise Împăratul și el trebuia să se supună fără întârziere, căci ori-cine era exilat prin voia Împăratului, era considerat ca inamicul neamului omenesc, era un rob, un lucru de nimica ba și mai rău de cât un sclav, care avea dreptul de azil, pe când exilatul nu.

Nici altarul lui Jupiter nu era sigur pentru el și semnalimentele lui se răspândeau în toată lumea romană.

Nici până astăzi nu se cunoaște adevăratul motiv al acestui exil. Totuși **exiliul a fost botezul nemuririi marelui poet.**

Prin exil el a cunoscut durerea, care și ea uneori este necesară poetilor, căci dacă Ovidiu nu cunoștea amarul exiliului, dacă trăia în fericire la Roma, nu străbătea veacurile.

Din cauza climei aspre străbunul nostru poet nu poate să-și tîrască lanțul suferințelor de cât în intervalul de 8 ani de la venirea sa în Tomis și în etate de 60 de ani, la anul 770 de la fondarea Romei, sau 17 după Hristos, el moare.

Aceasta este figura strălucită a lui Ovidiu, pe care azi îl încununăm pentru meritele sale literare rămase lumii întregi ca o moștenire prețioasă.

Citind despre viața și operele sale se pare că ne uităm în adâncimea trecutului strămoșilor noștri și zărim splendoarea și mărirea lor.

Sarmați, Besi, Iasigi, Geți și Daci, aceste erau popoarele în mijlocul cărora a trăit poetul.

Am văzut Dobrogea pe vremurile acelea descrise de însuși Ovidiu și locul acela atât de sălbatic, pământul așa de neproductiv, unde vinul îngheța în oale, unde locuințele erau incomode, hrana rea, dușmanul tare și mare, unde justiția era călcată în picioare; acuma când după scurgerea atâtor secole a dat Domnul, ca dreptatea și libertatea să domnească în această țară, și ca țăranul român să-și are în tihnă ogoarele lui și să-și vadă în liniște de casă și de trebuințele lui; acuma când Dobrogea romană a devenit Dobrogea românească, când podul Carol I de peste Dunăre este o puternică legătură cu țara mumă, să sperăm că Dobrogea va înflori în scurt timp, ca nici odată, și că va deveni un centru însemnat de activitate omenească, pe toate direcțiunile.

CAUZELE RELEGĂRII POETULUI ROMAN P. OVIDIUS NASO LA TOMIS¹

– (Considerațiuni istorice și juridice) –

Carol BLUM²

Cu privire la relegarea poetului roman P. Ovidius Naso deosebim – în afară de unele păreri izolate și abandonate astăzi de știință – trei grupuri de ipoteze:

Primul grup, reprezentat de Bayeux, Cuvillier-Fleury, Boissier, Cartault, Korn-Ehvald, Schanz etc. (grupul A), face o apropiere între relegarea lui Ovidius și scandalul izbucnit după descoperirea relațiilor amoroase ale Juliei (Minor), nepoata Împăratului, cu aristocratul Junius Silanus, amicul lui Caesar. Acest grup de ipoteze (cu diferitele sale variante) nesocotește cu totul elementul eminamente politic în acțiunea lui Ovidius. Mai ales Boissier atribuie poetului nostru un rol cu totul nedemn și josnic în această afacere.

A doua ipoteză, reprezentată de Villeneuve, Nageotte, Plessis și Ripert (grupul B), face o legătură între relegarea lui Ovidius cu acțiunea întreprinsă de Fabius Maximus pentru revocarea lui Agrippa Postumus din insula Planasia. Această a doua ipoteză, deși caută vina lui Ovidius într-o faptă politică, făcându-l complice al unui complot condus de Fabius Maximus în favoarea lui Postumus Agrippa, nepotul Împăratului și împotriva lui Tiberius, este greșită din punct de vedere cronologic. Căci poetul, fiind relegat în anul 8 d.Hr, nu a putut să fie pedepsit pentru o

¹ Fragment din volumul *Cauzele relegării poetului roman P. Ovidius Naso la Tomis (Considerațiuni istorice și juridice)*, Carol Blum, Extras din *Analele Dobrogei* anul IX, 1928, Institutul de Arte Grafice și Editură *Glasul Bucovinei*, Cernăuți, 1928. Selecția și integrarea textelor a fost realizată de coordonatorul volumului (D.P.). Din rațiuni de cursivitate, s-a renunțat la punctele de suspensie (care ar fi marcat întreruperea și, respectiv, reluarea repetată a textului original): utilizarea excesivă a acestora ar fi îngreunat lectura (nota coordonatorului, D.P.).

² **Personalitate culturală a Dobrogei, primul bibliotecar al Bibliotecii Publice / Municipale din Constanța, profesor de latină și greacă, latinist/ovidianist, doctor în litere și drept.** În perioada elaborării textului (septembrie 1928), Carol Blum era profesor la Liceul *Mircea cel Bătrân* din Constanța. Volumul a fost scris la Constanța (nota coordonatorului, D.P.; celelalte note aparțin autorului).

participare la o acțiune politică ce s-a întâmplat de abia cu cinci ani în urmă.

Al treilea grup de ipoteze, reprezentat de Ellis S. Reinach și I. Carcopino (grupul C), (vezi Revista *Orpheus*, decembrie 1925), consideră pe Ovidius ca un criminal religios, care ar fi luat parte la niște culte și ceremonii oprite de lege. Argumentele invocate sunt foarte puțin bazate pe texte și nici de cum convingătoare.

În studiul de față vom formula o nouă ipoteză, ne-emisă până acum de nimeni, prin care se vor reduce celelalte două anterioare (A, B) la una singură, în așa fel încât părțile mai puțin rezistente și criticabile ale lor se vor elimina de la sine. Menținem legătura dintre relegarea lui Ovidius cu cea a Juliei (Minor), modificând complectamente ipoteza A, prin evidențierea împrejurărilor istorice și politice (elementul politic susținut de grupul B) ce au conlucrat la săvârșirea unei crime politice (sau patriotice) de către Publius Ovidius Naso.

Dar problema relegării lui Ovidius nu comportă numai o cercetare filologică și istorică; ea reclamă și pătrundere juridică. Căci numai atunci când vom privi problema sub toate aspectele vom putea desvălui misterul ce planează asupra unei chestiuni mult discutate și pentru noi veșnic actuală. Cu prilejul cincantenarului închin cu adâncă venerație modestul meu studiu Dobrogei, acestui binecuvântat petec de pământ al întregitei noastre patrii, provinciei atât de bogată în nobile amintiri istorice și sortită, pentru fericita sa situație geografică, unui strălucit viitor.

Relegarea sau mai corect internarea poetului Publius Ovidius Naso în Tomis e în strânsă legătură cu istoria familiară a dinastiei Iulio-Claudiene. Când Ovidius se însură cu Fabia, nevasta sa de a treia, pe care Ovidius o luase din casa lui Fabius Maximus și care era prietenă bună și veche cu Marcia, soția lui Fabius Maximus și vara lui Augustus, poetul ajunge la legături cu *nume mari*, care îl apropiiau de curtea imperială, legături care, după cum el ne asigură, i-au pricinuit nenorocirea. Antipatia lui Ovidius împotriva Liviei și a lui Tiberius, care se desprinde ușor din cele două versuri mult comentate ale lui, se datorește mai ales influenței exercitate asupra lui de către Fabius Maximus, dela care putea să afle unele intimități din viața dela curte³. După îndepărtarea lui Postumus Agrippa (7 d. Hr), se întâmplă o apropiere între ambițiosul tânăr Decimus

³ Ovidius, *Met.* I 147/8: *Iurida terribiles miscent aconita novercae / filius ante diem patrios inquit in annos*. Primul vers se referă la maștera Livia, care fu bănuită că își omorâse pe nepoți (vezi Tacit *Ann.* I 3): *ut Agrippa vita conceasit, Lucium Caearem euntem ad Hispaniensis exercitus, Galium remeantem Armenia et vulnere invalidum mors fato prospera vel novercae Liviae dolus abstulit*. Al doilea vers se referă la Tiberius, elevul lui Thrasullus în ale astrologiei (vezi Tacit *Ann.* VI 20): *scientia Chaldaeorum artis, cuius apiscendae otium apud Rhodum, magistrum Thrassulum habuit, peritiam eius hoc modo expertus*, cf. Schieman, *Philologus* 41 (1882), pag. 271 și I.I. Hartmann, *Comentatio de Ovidio poeta*, Leiden, 1905, pag. 64.

Iunius Silanus, care, întocmai ca și Fabius Maximus, avea înalta demnitate de *amicus Caesaris* și Iulia, nepoata lui August. Această apropiere nu poate fi socotită ca un simplu raport erotic, ci e sigur că tânărul aristocrat care aparținea unei familii din cele mai vechi (Troiukena) și care mai era înzestrat cu înalte calități, nu a urmărit decât tronul imperial.

Fiind însă cunoscute sentimentele de ură ale mașterei Livia față de descendenții soțului ei, perechea tânără trebuia să procedeze cu multă precauțiune la înfăptuirea unui plan pe cât de măreț pe atât de anevoios. Poeziile erotice ale lui Ovidius, atât de mult încurajate pe vremuri de însuși Fabius Maximus, iubitorul plăcerilor ușoare, erau pe atunci foarte mult savurate atât în colibe cât și în palate. Nimeni nu părea a fi un mai bun protector al perechei îndrăgostite decât acest cântăreț al iubirii și ruda lui Fabius, susținătorul ascuns al liniei Iuliene. Poetul nostru avea lângă Capitol, deci nu departe de palatul imperial, o casă, nu prea mare, dar înzestrată cu un parc splendid, așezat pe mai multe coline, plantat cu molifti, parc care se vedea și dinspre via Appia Claudia, regina șoselelor. Casa lui Ovidius era deschisă tuturor prietenilor literaturiei și frecventată de mulți admiratori ai geniului poetic.

Printre aceia care vizitau casa poetului erau și perechi îndrăgostite, care voiau să cunoască pe celebrul poet mai de aproape. În acest fel se vor fi apropiat de Ovidius și Decimus Iulius Silanus și Iulia. Era firesc ca poetul nostru să se simtă foarte măgulit de așa vizite, cu toate că el ne asigură că, în privința relațiilor sociale, casa sa nu era *ambitioasă*. El, cavaler ilustru, amicul intim al lui Fabius Maximus, îngrijorat de viitorul patriei amenințate de domnia unui tiran ca Tiberius, nu a putut decât să vadă cu ochi buni aceste relații din care urma să rezulte, peste mai mult sau mai puțin timp, o căsătorie aducătoare de speranțe bune.

Perechea îndrăgostită, care la început va fi știut să nu se discrediteze, dela o vreme încoace a început să înșele buna credință a gazdei lor, până ce, într-o zi, Ovidius s-a făcut martor ocular al unei crime urâte ce se comitea în casa lui.

Pentru a nu jigni ilustra pereche printr-o observație directă sau indirectă (prin Fabius Maximus) și pentru a se putea sustrage unei urmăriri iminente, Ovidius părăsește căminul său (*Ep. ex P. II.7, 54*) și pleacă în Insula Elba, unde se afla și prietenul său Marcus Aurelius Cotta (*Ep. ex P. II.3, 84*).

După descoperirea scandalului, Iulia fu neîntârziat înfățișată înaintea unei judecăți aulice formată de împărat în baza dreptului asupra descendenților săi. Iulia fu apoi relegată în insula Trimerius, unde muri în anul 28 d.Hr. Ovidius însuși nu a putut fi interogat, cel puțin ca martor, pentru că el, văzând lipsa de precauțiune și de jenă a perechei îndrăgostite, a preferat să se facă nevăzut, părăsind orașul Roma. Crima sa

începe de abia atunci când el, făcându-se martor ocular, deci *conscious* al unei infracțiuni, nu a denunțat-o, după cum era legalmente obligat, ci a preferat să păstreze secretul. Toată lumea îl consideră pe Ovidius ca pe un *reus publicus*. La *stuprum* săvârșit de Decimus Junius Silanus asupra Iuliei, Ovidius era socotit de împărat că avea rolul aceluia *qui suasit* (Dig. 48 5 13). Aceasta cu atât mai mult cu cât Ovidius era autorul *Artei de a iubi*, care, deși era destinată de poet femeilor scutite de o viață morală, era învinovățită că arată mijloacele pentru a seduce femeile cinstite. Crima principală a lui Ovidiu era complicitatea la *stuprul* lui Decimus Junius Silanus, iar opera sa erotică, intitulată *Ars Amandi*, numai un *crimen adiunctum*, prin care edictul de relegare al împăratului explica rolul de *suasor* al poetului.

Poetului nostru nu i s-a dat ocazia să se apere. Din exil, acesta îi trimite împăratului o suplică prin care nu cere iertare, ci numai acordarea unui domiciliu cu climat mai blând.

Edictul de relegare ce surprinse pe poetul nostru în insula Elba era compus într-un stil aspru și amenințător. El cuprindea două învinovățiri între ele conexe. Împăratul acuza pe Ovidiu pentru activitatea sa literară imorală (Caesar atribuia și destrăbălarea nepoatei sale influenței ce a exercitat-o Ovidius prin poeziile sale asupra ei), mai ales pentru opera sa *Arta de a iubi* și pentru o crimă acoperită de Ovidius sub denumirea de *error*. Apărarea de la Tomis a poetului nostru se referă nu la crima sa principală, ci la *crimen adiunctum*. El pretinde că s-ar fi adresat chiar de la început femeilor cinstite, somându-le să se țină departe de opera sa, ce preconizează numai amorul permis. Mommsen, în *Rom. Strafrecht*, arată că legea lui August *Adulteriis cohibendis* excepta într-adevăr o serie întreagă de femei de sub prevederile acestei legi. Mai mult, Ovidius n-ar fi singurul poet al amorului, literatura ar mai cunoaște și alți poeți ai acestui gen: Anacreon, Sappho, Callimahus, Menander, chiar și Omer povestește iubirea Venerei cu Marte. Amorul ar ocupa un spațiu mare chiar și în poezia tragică. Ovidius se înfățișează astfel drept victimă a antecesorilor săi literari (*Tr. II 493: His ego deceptus non tristia carmina feci*).

De mai multe ori Ovidius ne spune că povestea erorii sale ce l-a înșelat nu ar fi nici scurtă și nici sigură și că la baza erorii sale stă o serie de întâmplări⁴. Această eroare este de natură complexă⁵.

Această apărare a lui Ovidius, deși în unele părți slabă, poate fi totuși, în genere, socotită ca reușită.

În ceia ce privește crima sa principală, poetul mărturisește de mai multe ori că ea nu poate fi apărută.

⁴ *Trist.* IV 4.35; *Trist.* III 6, 25; *Ep. ex P.* I 6 21.

⁵ *Ep. ex P.* II 3, 65.